

Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal

ISSN: 2528-9861 e-ISSN: 2528-987X

CUID, December 2017, 21 (3): 2081-2084

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

Doğuşundan Günümüze İslam Felsefesi, yazar Roy Jackson, çeviren Atilla Alan (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2017)

A Review of *What is Islamic Philosophy?* by Roy Jackson, translated into Turkish by Atilla Alan (Istanbul: Litera Publishing, 2017)

Değerlendiren / Reviewed by

İrfan Karadeniz

Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Felsefesi Anabilim Dalı
Research Assistant, Recep Tayyip Erdogan U., Faculty of Theology, Department of Islamic Philosophy
Rize, Turkey

irfan.karadeniz@erdogan.edu.tr

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0003-2126-8973>

Abstract: The work titled “What is Islamic Philosophy?” which is the subject of our evaluation was translated into Turkish with the name of “Doğuşundan Günümüze İslâm Felsefesi”. The target group of the work designed as a course book was determined to be the students who have trained in the West and know nothing or little about Islam by the author. The aim of this paper is to examine the work both in terms of content and the audience the author is targeting. In this respect, when compared to the “Introduction to Islamic Philosophy” books translated into Turkish, it will be shown that the work lacks an academic contribution to the Turkish reader.

Keywords: Islam, Philosophy, Roy, Jackson, Islamic Philosophy, Book Review.

Değerlendirmemize konu olan “*What is Islamic Philosophy?*” isimli eser, “*Doğuşundan Günümüze İslam Felsefesi*” adıyla Türkçe’ye çevrilmiştir. Kitabın hedef kitleyi yazar tarafından Batı’da eğitim gören ve İslâm hakkında ya hiçbir şey bilmeyen ya da yetersiz bilgi sahibi öğrenciler olarak belirlenmiş ve eser bir ders kitabı şeklinde tasarlanmıştır.

Dokuz bölüm şeklinde tasarlanmış eserin ilk bölümünde İslâm, felsefe, İslâmî bilimler, Kur'an ve hadis gibi bazı kavramlar izah ediliyor. Kitabın sunuşunda birçok konuya yer vermemesinden ötürü eserinin eleştirileceğini kabul eden yazarın eleştirileceği tek husus sadece bu değildir. *İslâm Felsefesi Nedir?* başlıklı ilk bölümde Batılı felsefe geleneğiyle İslâm felsefe geleneği arasında tamamen sathî bir mukayese yapan müellif İslâm felsefesinin kırılğan ve kaygan bir zemine dayandığını iddia eder (s. 13, 17). Bu zeminin kaygan olduğunu göstermeye çalışan Roy Jackson, Ku'ran'ın Allah'a karşı gelen ve rahmetten kovulan bir meleğin hikâyesiyle başlamasını örnek gösterir ki bu iddia doğru değildir. Ona göre bu misalde de görüldüğü gibi Allah'ın emirlerini sorgulamak için akli kullanmak şüpheyle karşılaşılır. Hâlbuki yayıncının da dipnotta belirttiği gibi şeytan aklını kullandığı için değil kibrinden ötürü Allah'ın rahmetinden kovulmuştur. Âyetleri bağlamlarından kopararak kendi düşüncesini destelemek için araçsallaştıran yazarın bu tavrı eser boyunca sürekli karşımıza çıkmaktadır ki yayıncı da bu durumu dipnotlarda zaman zaman düzeltme gereği duymuştur.

İkinci bölümde İslâm dünyasının unutulmaya yüz tutmuş Yunan ve Acem mirasını tevarüs etmesi üzerinde durulmuş ve İskenderiye şehriyle bu şehrin tarihte gördüğü işlevin bir benzerini ortaya koyan Beytülhikme'nin kuruluşu Halife Mansûr ve Me'mûn'un katkıları kısaca izah edilmiştir. İslâm dünyasında tartışılan ilk mevzuların, Hâricîler, Mürcie ve Mu'tezile gibi düşünce akımlarının oluşumunun anlatıldığı üçüncü bölümde Kindî ve Ebû Bekir er-Râzî, Platon ve Aristo'yla benzeşen yönlerine değinilerek bazı öne çıkan fikirleriyle tanıtılmıştır. Allah, ruh ve ahiret başlığını taşıyan dördüncü bölümde Fârâbî sudûr teorisi, İbn Sînâ vâcibü'l-vücûd, İbn Rüşd ise öte dünya ve ruh meseleleri üzerinden tartışılmıştır. Burada çok küçük atıflarla geçirilen Endülüs felsefenin önemli isimleri İbn Tufeyl ve İbn Bâcce gibi filozoflara yer verilmemesi bütüncül bir İslâm felsefi okuması önünde önemli bir eksiklik olarak zikredilmelidir.

Beşinci bölüm iman ve akıl başlığı altında Sühreverdî, Molla Şadrâ, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, İbnü'l-Arabî öne çıkan düşünceleriyle ele alınmış. Mesela Sühreverdî İshrâkîlik düşüncesiyle, İbnü'l-Arabî insan-ı kâmil düşüncesiyle tanıtılmış.

İslâm ve devlet, üst başlığını taşıyan altıncı bölümde birey ve devlet ilişkisi modernite gibi konular Mevdûdî üzerinden ele alınır. Böyle bir başlığın atıldığı bir İslâm felsefesine giriş kitabından beklenen şey en azından Platon'un *Devlet*,

Fârâbî'nin *Medînetü'l-Fâzıla*, İbn Rüşd'ün *Telhîsü's-siyase* isimli eserleri üzerinden birtakım iktibaslarla mevzuya açıklık getirmesidir. Böyle bir sistematiklikten ziyade yazar bu başlığı muhtemelen *Mawlana Mawdudi and Political Islam: Authority and the Islamic State* isimli kendi eserinden hareketle izah etmekle yetinmiştir. Yazarın bu bahsi ele alırken takındığı tavır sadece bir tercih meselesi olarak okunmamalıdır. Bu durum olsa olsa kitabın isminin değiştirilmesine sebebiyet verecek kadar indirgeyici bir yaklaşımdır.

Yedinci bölümde teorik olarak İslâm ahlak düşüncesi hakkında tek kelime edilmeden ahlâkî ikilemler başlığı altında zikredilen konular yukarıdaki yargımızı destekler mahiyettedir. Yazarın aynı kurguyu cihat ve İslâm, İslâm ve ortak ahlâkî değerler gibi meseleleri Mevdûdî, Hasan el-Bennâ ve Seyyid Kutub gibi isimler üzerinden ele aldığı sekizinci ve dokuzuncu bölümlerde de devam ettirdiği görülür.

Türkçe'de çeviri İslâm felsefesi'ne giriş kitaplarıyla mukayese edildiğinde eserin muhteva ve etkisi daha bariz bir şekilde ortaya çıkacaktır. Bu bahiste Macit Fahri'nin, *İslâm Felsefesi Kelâmı ve Tasavvufuna Giriş*, (İnsan Yayınları 5. Baskı 2014) ve Oliver Leaman'ın, *İslâm Felsefesi: Giriş* (Hece Yayınları 1. Baskı 2014) isimli iki eseri sadece muhteva açısından mukayeseye tabi kılmak yeterli olacaktır. On bölümden oluşan Macit Fahri'nin eseri, İslâm filozoflarının felsefe, kelâm ve tasavvuf üzerindeki etkilerini tamamen klasik dönem esas alınarak inceleyen bir kurguya sahiptir. Oliver Leaman'ın on bölümden müteşekkil eseri İbn Rüşd üzerinden bir İslâm felsefesi okuması yapan bir kurgu ile klasik ve modern tartışmaları ele alır. Roy Jackson'ın dokuz bölümden oluşan eseri ise başlangıcı ve sonu itibarıyla uyumsuz bir görünüm arz etmektedir. İki, üç, dört ve beşinci bölümlerde klasik dönem üzerinden meseleler incelenirken altıncı bölümden itibaren kitabının sonuna kadar neredeyse filozofların adları ve düşüncelerine hiç yer verilmemektedir. Bu sathî mukayesenin kâfi geleceğini düşünerek mezkûr eserin muhtevasına geçilebilir.

Litera Yayıncılık tarafından İslâm düşüncesi etrafında yayınlanan eserlere nazaran mezkûr metin sahadaki araştırmacılara ve genel okuyucuya sahih bir düşünce portresi çizememektedir. Yazarın eserin önsözünde ifade ettiği husus dikkate alınarak mezkûr kitap Türkçe'ye kazandırılmamalıydı. Bu alanda daha önceden söylenmemiş bir şeyi söylemek bir kenara; yazarın kitabın içindekiler kısmındaki başlıklardan bizim anladığımız manada bir İslâm felsefesi anlamadığı

da açıktır. Yazarın burada kast ettiği İslâm felsefesi, İslâm dini özelinde bazı konular hakkında Müslüman yazarların yorumlarıdır. Yazarın kendi önyargılarına veya ön kabullerine uygun bir şekilde cımbızla seçtiği metinler ve isimler eserin birçok konuda taraflı bir şekilde yazıldığı görüntüsü vermektedir.

Her ne kadar eser “*Doğuşundan Günümüze İslam Felsefesi*” şeklinde çevrilse de özgün ismi “*What is Islamic Philosophy?*” olan eserin *İslâm Felsefesi Nedir?* diye çevrilmesi daha uygun olurdu. Yayıncı kuruluşun İslâm düşüncesi sahasında çıkardığı onca esere rağmen böyle bir isimlendirmeye gitmesi kabul edilemez. Burada açıkça ekonomik kaygıların çevirinin önüne geçtiği görülebilir.

Bir giriş kitabından haklı olarak beklenen evveleminde ilk şey o düşünceyi ve o düşüncenin takipçilerini tanıtmaktır. İlk bakışta bu izlenimi veren *Doğuşundan Günümüze İslam Felsefesi* isimli eser İslâm filozoflarını ve İslâm felsefesini tanıttığı mahiyetten uzak bir görüntü sergilemekte ve muhtevasında barındırdığı konuları izahta güdük kalmaktadır.